

the formation and development of sociocultural activity as a regulator of the social formation of a person are social changes, as a result of which a new social order is established and cultural transformations take place [5].

In modern conditions, the leading areas of development of socio-cultural activities in Ukraine are:

- qualitative growth of the role of informational, humanitarian and cultural potential («soft power») in ensuring the international political capacity of the state, its establishment in the world structure;
- a significant increase in the importance of the cultural sector and creative industries as a factor of social development and future strategy;
- increasing the importance of the factor of informational and cultural and civilizational security in the general strategy of ensuring the sovereignty and national security of the state;
- formation of a new model (structure) of the institutional-management field of Ukraine with the involvement of humanitarian institutions of an innovative type (Ukrainian Cultural Fund, Ukrainian Book Institute, National Research Fund of Ukraine, Ukrainian Film Institute, Art Arsenal, Dovzhenko Center and others);
- noticeable expansion of the program activities of foreign cultural institutions in Ukraine (institutions of cultural diplomacy such as the Goethe Institute, the British Council or the Polish Institute) in the interest of establishing the long-term positions of the political and socio-cultural influence of these states in Ukraine;
- growing activity of the diaspora and Ukrainians abroad in the defense of Ukraine's interests in the world, the need to assist them in the realization of national and cultural demands.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Божок О. І. Соціокультурні чинники варіативності корпоративної культури державного управління. URL: stattya_Bozhok-O_I_Sotsiokulturni_chinniki_variativnosti_korporativnoyi_kulturi-1.pdf (kpi.ua)
2. Бойко О. Україна в 1985–1991 рр.: основні тенденції суспільно-політичного розвитку: монографія. К.: ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2002. 306 с.
3. Бікметов Ф. Ф. Діяльність культурно-освітніх установ з організації військово-технічної пропаганди у роки Великої Вітчизняної війни (1941-1945 рр.) К. 2001. 156 с.

4. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: навчальний посібник. Суми: університетська книга, 2015. 122 с.

5. Шамборовський Г., Мусієнко Н. Завдання і можливості культурної дипломатії у розвитку сучасної держави та інститутів громадянського суспільства в Україні. 36. наук статей, 2015. Вип.14. С. 91–100.

REFERENCES

1. Bozhok, O. I. (2020). Sotsiokulturni chynnyky variatyvnosti korporativnoyi kul'tury derzhavnoho upravlinnya. [Sociocultural factors of variability of the corporate culture of state administration]. URL: stattya_Bozhok-O_I_Sotsiokulturni_chinniki_variativnosti_korporativnoyi_kulturi-1.pdf (kpi.ua) [in Ukrainian]
2. Boyko, O. (2002). Ukrayina v 1985–1991 rr.: osnovni tendentsiyi suspilno-politychnoho rozvytku. [Ukraine in 1985–1991: main trends of social and political development]. Kyiv. [in Ukrainian]
3. Bikmetov, F. F. (2001). Diyalnist kulturno-osvitnikh ustanov z orhanizatsiyi viyskovo-tekhnichnoyi propahandy u roky Velykoyi Vitchyznyanoyi viyny (1941-1945 rr.) [Activities of cultural and educational institutions in the organization of military and technical propaganda during the Great Patriotic War (1941-1945)]. Kyiv. [in Ukrainian]
4. Kochubey, N. V. (2015). Sotsiokulturna diyalnist. [Sociocultural activity]. Symu. [in Ukrainian]
5. Shamborovskyy, H., Musiyenko, N. (2015). Zavdannya i mozhlyvosti kul'turnoyi dyplomatiyi u rozvytku suchasnoyi derzhavy ta instytutiv hromadyans'koho suspil'stva v Ukrayini. [Tasks and opportunities of cultural diplomacy in the development of the modern state and institutions of civil society in Ukraine]. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

КОЧУБЕЙ Тетяна Дмитрівна – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціальної педагогіки та соціальної роботи Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: історія педагогіки, педагогіка, соціальна педагогіка, соціальна робота, соціокультурна діяльність.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

KOCHUBEY Tetyana Dmytrivna – doctor of pedagogical sciences, professor, professor of the department of social pedagogy and social work of Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Scientific interests: history of pedagogy, pedagogy, social pedagogy, social work, socio-cultural activity.

Стаття надійшла до редакції 12.04.2024 р.

УДК 316. 75

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-58-63

МАСЛОВ Валерій Сергійович –

доктор педагогічних наук, професор,
 професор кафедри соціокультурної діяльності
 КЗВО «Академії культури і мистецтв»
 Закарпатської обласної ради
 ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1389-8847>
 e-mail: v.maslov@uic.education

СТАНОВЛЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ У ПЕРІОД 1960-1990-Х РР.

У статті автор розглядає становлення соціокультурної діяльності в Україні у період 1960-1990-х рр.

Протягом останніх кількох років, у період військової агресії РФ проти нашої країни та соціально-економічної кризи, соціокультурна діяльність стає все більш важливою у житті України. Соціокультурна діяльність перетворюється на ключовий елемент загального цивілізаційного розвитку та основний інструмент досягнення миру, взаєморозуміння й толерантності між різними культурами та етнічними спільнотами.

Аналіз наукової літератури довів, що соціокультурна діяльність являє собою систему конкретних заходів, які відображають завдання соціальної політики держави у сфері дозвілля та культури. Соціокультурна діяльність визначає не лише напрямки, але й способи їх реалізації, а також є керованим соціальними інститутами та суспільством процесом залучення людини до культурних цінностей.

Автор відзначає, що у вітчизняній педагогічній традиції з кінця XIX століття і дотепер теорія соціокультурної діяльності була представлена у вигляді наступних наукових концептів: позашкільна освіта – політико-освітня діяльність – клубна робота (справа) – культурно-освітня робота – культурно-дозвілля діяльність – соціокультурна діяльність.

На етапі кінця XIX – першої третини XX століття були створені передумови та умови для здійснення теоретичного аналізу явищ позашкільного виховання, які до кінця XIX століття посіли важливе місце у діяльності земств, благодійних та громадських організацій.

Другий етап становлення та розвитку соціокультурної діяльності припадає на 1930-ті роки і триває до середини 1970-х років і в цей час з'являються нові терміни «клубна робота» та «культурно-освітня робота».

У період хрущовської «відлиги» у культурному середовищі спостерігається ослаблення цензури, лібералізація суспільного життя, підняття «залізної завіси» та загалом відкритість західного світу.

Період 1960-1990-х рр. характеризується такими ґрунтовними явищами соціокультурного життя, як шістдесятництво – рух творчої молоді, яка сповідувала оригінальну тематику, нові думки, відмінні від офіційних й стала центром духовної опозиції режиму в Україні та соціокультурні трансформації перебудови, в результаті якої відбулося широке національно-демократичне піднесення.

Ключові слова: соціокультурна діяльність, соціокультурне середовище, соціокультурні трансформації, галузь дозвілля та культури, людина, соціум, державна політика.

MASLOV Valeriy Serhiyovych –

Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Socio-Cultural Activities of Municipal establishment of higher education «Academy of culture and Arts» by Transcarpathian Regional Council

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1389-8847>

e-mail: v.maslov@uic.education

ESTABLISHMENT OF SOCIO-CULTURAL ACTIVITY IN UKRAINE IN THE PERIOD OF 1960-1990.

In the article, the author examines the development of socio-cultural activities in Ukraine in the 1960s-1990s.

During the last few years, during the military aggression of the Russian Federation against our country and the socio-economic crisis, socio-cultural activities are becoming more and more important in the life of Ukraine. Sociocultural activity is turning into a key element of general civilizational development and the main tool for achieving peace, mutual understanding and tolerance between different cultures and ethnic communities.

The analysis of scientific literature proved that socio-cultural activities represent a system of specific measures that reflect the tasks of the state's social policy in the sphere of leisure and culture. Socio-cultural activity determines not only directions, but also ways of their implementation, and is also a process of human involvement in cultural values guided by social institutions and society.

The author notes that in the national pedagogical tradition from the end of the 19th century until now, the theory of sociocultural activity has been presented in the form of the following scientific concepts: extracurricular education – political and educational activity – club work (business) – cultural and educational work – cultural and leisure activity – sociocultural activity.

At the stage of the end of the XIX – the first third of the XX century, the prerequisites and conditions were created for the theoretical analysis of the phenomena of extracurricular education, which by the end of the XIX century occupied an important place in the activities of zemstvos, charitable and public organizations.

The second stage of formation and development of socio-cultural activity falls on the 1930-s and lasts until the mid-1970-s, and at this time new terms «club work» and «cultural and educational work» appear.

During the period of Khrushchev's «thaw» in the cultural environment, there was a weakening of censorship, the liberalization of public life, the lifting of the «iron curtain» and, in general, the openness of the Western world.

The period of the 1960-s-1990-s is characterized by such fundamental phenomena of socio-cultural life as the sixties - a movement of creative youth that professed original themes, new thoughts different from the official ones and became the center of spiritual opposition to the regime in Ukraine and the socio-cultural transformations of perestroika, as a result of which broad national-democratic rise.

Key words: socio-cultural activity, socio-cultural environment, socio-cultural transformations, industry of leisure and culture, person, society, state policy.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Наукове осмислення соціокультурної діяльності – важливий етап глибинної перебудови системи, що забезпечує доступ громадян України до культурних цінностей, задоволення їхніх культурних потреб та реалізацію свободи творчості. Соціокультурна діяльність від самого її початку спрямована на залучення людини у світ культури як її гідного спадкоємця.

Сьогодні, як ніколи, відчувається нагальна потреба в осмисленні історії, розвитку та становлення, сутності соціокультурної діяльності, адже з одного боку, це пов'язано з процесами в системі суспільно-політичного устрою, а з іншого – з формуванням нового стану гуманітарного знання

в цілому, що характеризується інтенсивним пошуком нових методологічних підстав та виходом на актуальні проблеми сучасності.

Під впливом змін, що відбулися у суспільно-політичному устрої нашої країни, склався особливий стан системи соціокультурного виховання, що характеризується безліччю змін: виникають установи культури нового типу; формуються нові пріоритети у відборі змісту та технологій їхньої роботи; кардинально змінюється система управління в галузі культури, основними суб'єктами якої стають населення та органи місцевого самоврядування. А головне, суттєво й дуже швидко змінюються культурні потреби українців, у системі цінностей яких активно

конкурують традиційні потреби, які відображають базові цінності національної культури та потреби, що формуються під впливом процесів глобалізації та культурної уніфікації [1].

Аналіз досліджень та публікацій. В останні роки з'явилася досить велика кількість наукових робіт, в яких вітчизняні дослідники розробляли окремі напрями теоретико-методологічних досліджень соціокультурної педагогіки, які в сучасній динаміці наукового знання зумовлюють все більший вплив на процеси інтеграції та диференціації наукового знання, формування та уточнення понятійного апарату теорії соціокультурної діяльності, формування об'ємного уявлення про предметне поле теорії соціокультурної діяльності тощо.

Йдеться про приватні концепції соціокультурної діяльності, які різноманітні за змістом і неоднорідні за ступенем вивченості. При цьому виділяються: розробка історії соціокультурної діяльності (П. Вичівський, Т. Маланюк, А. Марущак, В. Опанасюк, О. Петінова та ін.); становлення історіографії соціокультурної діяльності (О. Бойко, Є. Борінштейн, Г. Касьянов, А. Ручка та ін.); формування наукової концепції соціокультурного менеджменту та маркетингу (О. Антонюк, Д. Атаманюк, А. Головка, Е. Забарна, І. Ковшова, М. Клочко, В. Любарець, І. Федуняк, О. Щербина-Яковлева та ін.); становлення педагогіки дозвілля (С. Білецька, А. Воловик, В. Воловик, Н. Гузій, А. Денисенко, О. Мкртчян, І. Шевчук та ін.); створення напрямку соціокультурної реабітології та організації соціокультурної діяльності соціально незахищених груп населення (І. Бодрова, Т. Бережнюк, Ю. Бриндіков та ін.); розвиток та конкретизація педагогіки дитячо-юнацького та молодіжного дозвілля (А. Грищук, Г. Лемко, О. Лісовець, Р. Чубук та ін.);

розробка порівняльних досліджень соціокультурної діяльності, більш відомих як «соціокультурна діяльність за кордоном» (В. Власова, В. Коба, Л. Кононенко, І. Тарновська, І. Щербак та ін.); уточнення теоретичних підходів до професійної підготовки фахівців соціокультурної галузі (О. Главацька, т. Григорчук, Л. Кравченко, В. Любарець, Г. Олійник, І. Сидор, О. Чернявська та ін.)

Мета статті – розглянути особливості становлення соціокультурної діяльності в Україні у період 1960-1990-х рр.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання визначення соціокультурної діяльності дуже складне й багатоаспектне, тому поняття соціокультурної діяльності різноманітно інтерпретується в наукових працях вітчизняних та зарубіжних дослідників, які вказують на те, що існують певні характеристики соціокультурної діяльності, що роблять її відмінною від усіх інших форм суспільної практики [1, с. 200].

Ці характеристики можна визначити як основні аспекти, що визначають загальний напрямок розвитку різноманітних проявів соціокультурної діяльності. Найбільш відомими є наступні визначення соціокультурної діяльності:

– акультурація, яка є свідомою, навмисною, організованою і навіть запланованою; оптимальний процес культурної адаптації всіх верств населення (Ж. Р. Дюмазедьє, 1954);

– найвищий рівень активності людини як члена суспільства (М. Каган, 1974);

– діяльність, спрямована на визначення, збереження, створення, розповсюдження та опанування цінностями культури (Т. Кисельова, Ю. Д. Красильников, 1995);

– соціальна робота з маргінальними групами населення, що здійснюється культурно-дозвіллевими засобами (М. Максютін, 1999);

– сукупність педагогічних методик, які сприяють перетворенню культурних цінностей у регулятив соціальної взаємодії та технологічно визначають соціалізуючі виховні процеси (Н. Кочубей, 2015);

– історично зумовлений, педагогічно скерований та соціально затребуваний процес перетворення культури та культурних цінностей на об'єкт спільної дії людини та груп соціуму на користь розвитку кожного члена суспільства (Н. Світайло, 2020) [6].

На основі аналізу наукової літератури зазначимо, що залежно від ракурсу її аналізу соціокультурну діяльність можна розглядати з наступних позицій:

1. Як соціальний феномен. Соціокультурна діяльність відіграє значну роль у сприйманні людиною навколишнього світу через створення, поширення та споживання культурних цінностей у сфері відпочинку та дозвілля.

2. Як загальнонародський феномен. Соціокультурна діяльність є суспільним механізмом та сферою міжнародного культурного обміну, яка розвивається незалежно від ініціативи фізичних або юридичних осіб, державних чи приватних установ та організацій.

3. Як конституційно-правовий феномен. Соціокультурна діяльність виступає як конституційний механізм, що забезпечує створення правових гарантій для автономної культурної активності громадян та етнічних спільнот. Вона визначає принципи та норми взаємодії між суб'єктами культурної діяльності, державою та культурними установами й організаціями.

4. Як науково-дослідний феномен. Соціокультурна діяльність є широким науковим полем, яке охоплює аналіз культурного, освітнього та соціального середовища, що оточує людину та зосереджується на унікальних аспектах духовного розвитку різних соціальних, вікових, професійних та етнічних груп.

5. Як навчально-освітній феномен. Соціокультурна діяльність – це програма, яка готує фахівців у галузі культури та мистецтва для підтримки особистісного розвитку через різноманітні види діяльності, такі як соціально-педагогічна, психолого-педагогічна, інформаційна, організаційно-методична та інші у процесах створення, інтерпретації, збереження та поширення культурних цінностей.

6. Як міжгалузевий феномен. Соціокультурна діяльність визначається як галузь та спосіб

діяльності трудових колективів у промислових та неіндустріальних галузях, спрямованих на розвиток в рекреаційних, освітніх та креативних цілях.

7. Як професійно-галузевий феномен. Соціокультурна діяльність – система професійної діяльності, що стимулює на державно-нормативній основі духовний розвиток, культурну активність особистості та соціуму в умовах вільного часу.

8. Як просторово-часовий феномен соціокультурна діяльність може бути розглянута з двох позицій: як професійна діяльність фахівців в галузі соціальних послуг, яка здійснюється в межах їхнього робочого часу; самостійна культурна діяльність особистості, обмежена в обсязі та структурі її вільного часу.

9. Як суспільно організований феномен. Соціокультурна діяльність це особлива сфера діяльності громадських організацій та рухів, спрямована на збереження та передачу історично сформованих норм поведінки, мови, традицій, звичаїв, фольклору, промисловості та ремесел різних етносів.

10. Як особистісно-індивідуальний феномен соціокультурна діяльність може бути розглянута з двох аспектів: як діяльність, що ґрунтується на ініціативі, активності та добровільності особистості, спрямована на вираження її власного «я» у процесі творчого розвитку; як процес формування соціокультурного статусу та прийняття соціокультурних норм і зразків поведінки, що відбувається в рамках соціокультурного середовища [5].

На основі вищесказаного можна виокремити найбільш важливі риси, які дозволяють визначити сутність та специфіку соціокультурної діяльності й до них ми відносимо наступне: соціокультурна діяльність має в основі цінності культури, які визначають її зміст та спрямованість; соціокультурна діяльність реалізується у сфері вільного часу, що визначає її організаційні, часові та просторові параметри; соціокультурна діяльність реалізується за допомогою активності її учасників, що визначає її суб'єктивний та діяльнісний початок [2].

Соціокультурна діяльність виявляється у двох основних формах – стихійній та спеціально організованій.

У спеціально організованій соціокультурній діяльності суб'єктами регулювання взаємодії виступають держава чи громадські організації. Вони визначають значущі цінності і відповідно до заданої моделі змінюють людські відносини та взаємозв'язки.

Слід зазначити, що у вітчизняній педагогічній традиції з кінця XIX століття і дотепер теорія соціокультурної діяльності була представлена у вигляді наступних наукових концептів: позашкільна освіта – політико-освітня діяльність – клубна справа – культурно-освітня робота – культурно-дозвільна діяльність – соціокультурна діяльність.

На етапі кінця XIX – першої третини XX століття були створені передумови та умови для здійснення теоретичного аналізу явищ позашкільного виховання, які до кінця XIX століття

поклали важливе місце у діяльності земств, благодійних та громадських організацій [6].

У той період психолого-педагогічні дослідження були спрямовані на пошук типологічних характеристик проблеми організації виховної діяльності у позашкільному середовищі і специфіка їх визначалася тим, що ще цілком не зрозумілими були предметні межі позашкільної виховної роботи.

Становлення нової якості виховної роботи у соціокультурній сфері, а саме формування політико-освітньої спрямованості теорії та практики позашкільної педагогіки фактично зайняло тимчасовий відрізок з кінця 1920 року, коли був опублікований декрет Ради народних комісарів про Головний політкомітет, до середини 1920-х років, коли термін «позашкільна освіта» був повсюдно замінений терміном «політико-освітня робота».

Другий етап становлення та розвитку соціокультурної діяльності припадає на 1930-ті роки і триває до середини 1970-х років і в цей час з'являються нові терміни «клубна робота» та «культурно-освітня робота».

У період хрущовської «відлиги» (1953–1964 рр.) у культурному середовищі спостерігається ослаблення цензури, лібералізація суспільного життя, підняття «залізної завіси» та загалом відкритість західного світу.

Активно відкривається безліч клубів з різноманітною тематикою – технічні, природничо-наукові, фізкультурно-спортивні, художні тощо. Поширення отримали професійні клуби, в яких фахівці обмінюються досвідом – колгоспні, офіцерські, солдатські, матроські та ін. Отже, доступність західного світу відкриває молоді елементи ліберальної культури й породжує перші тенденції до утворення двоїстості культурно-дозвільної діяльності, що виражається у появі іншого соціального замовлення.

Слід зазначити, що в умовах деякого пом'якшення тоталітарного режиму у 1960-х рр. формується соціокультурне явище, що отримало назву «шістдесятництво». Загальне для СРСР воно мало свої особливості у національних республіках. Це був рух творчої молоді, яка своїми думками, ідеями, постановкою оригінальних проблем становила опозицію існуючому режиму. На протигагу офіційному догматизму шістдесятники відстоювали свободу творчого самовираження, культурний плюралізм, пріоритет загальнонародського над класовим. Серед представників цього руху в Україні – поети та прозаїки Ліна Костенко, Василь Симоненко, Іван Драч, Микола Вінграновський, Василь Стус, Борис Чичибабін; художники Алла Горська, Віктор Зарецький; літературні критики Іван Дзюба Євген Сверстюк; режисер Лесь Танюк; творці українського поетичного кіно Сергій Параджанов, Юрій Ілленко, Леонід Осика тощо.

Шістдесятники представлені не лише вузьким колом професіоналів. Вони брали активну участь у роботі молодіжних клубів «Сучасник» (Київ, керівник Л. Танюк) та «Пролісок» (Львів, керівник М. Косів).

Загальна соціокультурна діяльність шістдесятників не відповідала цілям та інтересам партійного керівництва. Вже наприкінці правління М. Хрущова й особливо після його відставки у 1964 р. посилювався тиск державної цензури на інтелігенцію. У результаті деякі її представники були змушені обмежитися професійною сферою й навіть частково ухвалити офіційну позицію (В. Коротич, І. Драч, Є. Гуцало). Інші пішли у внутрішнє «духовне підпілля», надовго (Л. Костенко, В. Голобородько, Б. Мамайсур) втративши можливість публікуватися. Але були й такі, хто пішов на конфронтацію з владою, були заарештовані та зазнали багаторічного ув'язнення (В. Стус, І. Світличний, Є. Сверстюк, І. Калинець, В. Марченко) [3].

Невід'ємною частиною соціокультурного життя України у 1960-х рр. став так званий самвидав: ціла система розповсюдження не визнаної офіційно або забороненої літератури. Десятки літературних і публіцистичних творів, яким був перекритий шлях до публікації в офіційних виданнях, передруковувались на машинках, перероблювались на фотоплівку, надиктовувались на магнітофонні стрічки, навіть переписувались від руки і читалися тисячами людей, здебільшого інтелігенцією.

Проте в 1964 р. період «мирного» співіснування системи з інакомисленням закінчився. В жовтні цього року М. Хрущов, який остаточно заплутався у своїх планах, проектах і стосунках з партійно-державною бюрократією, в результаті справжньої змови був усунутий з посади першого секретаря ЦК КПРС. До влади прийшла консервативна частина партійної верхівки на чолі з Л. Брежнєвим і М. Сусловим. На зміну «відлизі» прийшла реакція.

Наступний етап у розвитку соціокультурної діяльності – культурно-освітня робота під час перебудови (1985–1991 рр.). У середині 1980-х років було зафіксовано відставання в економічному розвитку суспільства завдяки «брежнєвському застою», протестні настрої, появу іншого соціального замовлення, і, отже, криза радянської культури (відрив від міжнародного досвіду, спрощення проблем, невідповідність практиці). В епоху перебудови з'являються замкнуті молодіжні угруповання скінхедів, металістів, рокерів, дігерів, ролерів тощо і через ці форми радянська молодь намагалася демонструвати свою свободу від консервативної політики [4, с. 360].

У 1990-ті роки створюються недержавні соціокультурні організації мистецького спрямування: асоціації – творчої інтелігенції «Світ культури», «Артгалерея України», «Нова музика»; громадські об'єднання – театр-студія «Арабески» та «Артексистенція» тощо.

У різноманітних культурних програмах помітну роль відіграють благодійні фонди: «Відродження», «Мистецький арсенал», «Літературна скарбниця» при Спілці письменників України, Український фонд підтримки культури, Ліга українських меценатів тощо.

Із здобуттям Україною незалежності настає етап соціокультурної діяльності в умовах

додаткової освіти (1991–2014 рр.). У 1992 році був прийнятий Закон України «Про культуру», а у 1996 році Верховна Рада ухвалила Конституцію України. У цих документах закріплюються культурні особливості нової держави. Оскільки державних установ культури було небагато, і вони не мали різноманітності форм, почали з'являтися приватні установи дозвілля та надаватися платні послуги в цій галузі.

Запозичення західних форм дозвілля допомогло подолати теоретико-методологічний «глухий кут» (кафе, ресторани, ігрові зали, дискотеки, нічні клуби). Почали згадуватися традиційні культурні цінності українського народу та етносів, стала зміцнюватися й розвиватися нова соціальна педагогіка, в якій турбота про людину та її інтереси вийшли на перше місце. З'являються молодіжні громадські організації, які проводять різні акції у державних святах, підтримують творчі ініціативи у формі конкурсів-фестивалів (КВК, чирспорт), студентське самоврядування, освітні форуми та конкурси. Держава на рівні громадських об'єднань знаходить нові шляхи використання соціалізуючих форм соціокультурної діяльності, залучаючи молодь до проблем суспільства на основі національно-етнічних, культурних та туристичних особливостей територій України.

З 2000-х років сфера культури зазнала величезних змін, адже держава висунула галузі культури та освіти завдання щодо вирішення проблем культурної кризи.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Отже, підсумовуючи все вищевикладене зазначимо, що історичними передумовами становлення та розвитку соціокультурної діяльності як регулятора соціального становлення людини виступають суспільні зміни, в результаті чого встановлюється новий соціальний порядок та відбуваються культурні трансформації.

Аналіз наукової літератури дозволив визначити соціокультурну діяльність як певну систему дій, що відображає функції та цілі державної політики в галузі культури та дозвілля, визначає шляхи, методи та засоби їх реалізації, являє собою керований суспільством та його соціальними інститутами процес залучення людини до культури й активного включення самої людини в цей процес.

В процесі розвитку та становлення соціокультурна діяльність була представлена у вигляді наступних наукових концептів: позашкільна освіта – політико-освітня діяльність – клубна справа – культурно-освітня робота – культурно-дозвілля діяльність – соціокультурна діяльність.

Період 1960-1990-х рр. характеризується такими ґрунтовними явищами соціокультурного життя, як шістдесятництво – рух творчої молоді, яка сповідувала оригінальну тематику, нові думки, відмінні від офіційних й стала центром духовної опозиції режиму в Україні та соціокультурні трансформації перебудови, в результаті якої відбулося широке національно-демократичне піднесення.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Вичівський П., Маланюк Т., Орлова В., Дричак С. Сучасні підходи до розуміння сутності управління соціокультурною діяльністю у науковій літературі. *Наукові перспективи*. № 4 (34), 2023. С. 201–214.
2. Кочубей Н. В. Соціокультурна діяльність: навчальний посібник. Суми: університетська книга, 2015. 122 с.
3. Міщенко М. М. Сучасна культура України (друга половина XX – початок XXI ст.): навч.-метод. посіб. з курсу «Історія української культури». Х.: НТУ «ХПІ», 2014. 156 с.
4. Рymarенко С. Трансформації соціокультурного простору України. *Збірник наукових праць «Гілея: науковий вісник»*. Вип. 114, 2017. С. 361–366.
5. Скловський І. З., Аксьонова В. І. Соціокультурний феномен трансформації сучасного суспільства. *Методологія та технологія сучасного філософського пізнання. Матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Одеса, 20-21 травня 2022 р.)*. С. 123–135.
6. Теорія та історія соціокультурної діяльності: навчальний посібник / О. Б. Петінова, В. В. Опанасюк. Одеса, 2018. 78 с.

REFERENCES

1. Vychivskyi, P., Malanyuk, T., Orlova, V., Drychak, S. (2023). Suchasni pidkhody do rozumynnya sutnosti upravlinnya sotsiokulturnoyu diyalnistyu u naukoviy literature. [Modern approaches to understanding the essence of managing socio-cultural activities in scientific literature]. Kyiv. № 4 (34), S. 201–214. [in Ukrainian]
2. Kochubey, N. V. (2015). Sotsiokulturna diyalnist. [Sociocultural activity]. Symu. 122 s. [in Ukrainian]

3. Mishchenko, M. M. (2014). Suchasna kultura Ukrainy (druha polovyna XX – pochatok XXI st.). [Modern culture of Ukraine (second half of the 20th – beginning of the 21st century)]. Kharkiv. 156 s. [in Ukrainian]
4. Rymarenko, S. (2017). Transformatsiyi sotsiokulturnoho prostoru Ukrainy. [Transformations of the socio-cultural space of Ukraine]. Kyiv. S. 361–366. [in Ukrainian]
5. Sklovskyy, I. Z., Aksonova, V. I. (2022). Sotsiokulturnyy fenomen transformatsiyi suchasnoho suspilstva. [Socio-cultural phenomenon of transformation of modern society]. Odesa. S. 123–135. [in Ukrainian]
6. Teoriya ta istoriya sotsiokulturnoyi diyalnosti (2018). [Theory and history of socio-cultural activities]. Odesa. 78 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

МАСЛОВ Валерій Сергійович – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри соціокультурної діяльності КЗВО «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради.

Наукові інтереси: підготовка фахівців в галузі соціокультурної діяльності.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

MASLOV Valeriy Serhiyovych – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Socio-Cultural Activities of Municipal establishment of higher education «Academy of culture and Arts» by Transcarpathian Regional Council.

Scientific interests: training of specialists in the field of socio-cultural activities.

Стаття надійшла до редакції 18.04.2024 р.

УДК 378.746.1

DOI: 10.36550/2415-7988-2024-1-214-63-67

МІРОШНІЧЕНКО Валентина Іванівна –

доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки, Національного університету біоресурсів і природокористування України
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3931-0888>
e-mail: mvi_2016@ukr.net

ФОРМУВАННЯ УПРАВЛІНСЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ

Статтю присвячено обґрунтуванню особливостей формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у професійній підготовці.

Автор висловлює думку, що однією з найважливіших якостей майбутнього офіцера є його внутрішній орієнтир на успішну діяльність, що позиціонує формування управлінської компетентності як один із пріоритетних напрямків в системі професійної підготовки майбутніх офіцерів-прикордонників. На основі вивчення наукових джерел автором визначено, що формування управлінської компетентності передбачає наявність певних взаємообумовлених блоків характеристик, які засвідчують наявність професійного досвіду особистості; функціональних механізмів психіки; типових властивостей особистості; динаміки особистості; індивідуально вагомих соціальних утворень та соціального середовища.

Управлінська компетентність майбутніх офіцерів-прикордонників є сукупністю знань, умінь та навичок, а також особистого професійного досвіду, якостей управлінської діяльності, набутих у процесі професійної підготовки, що забезпечують здатність здійснювати управління (командування) підпорядкованим підрозділом шляхом використання наданих повноважень. Управлінська компетентність містить лідерські, організаторські і комунікативні компетенції.

Завдяки використанню таких дослідницьких методів, як спостереження, опитування, вивчення службової документації та методичних матеріалів, порівняння, аналіз, синтез було встановлено, що найбільший потенціал щодо формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у професійній підготовці містять такі навчальні дисципліни: «Основи бойового забезпечення», «Основи управління персоналом», «Морально-психологічне забезпечення», «Психолого-педагогічна підготовка» тощо. Засвоєння змісту цих дисциплін сприяє формуванню у курсантів управлінської компетентності, а відтак і готовності до виконання завдань. Найбільш значимими педагогічними стратегіями для формування управлінських навичок майбутніх офіцерів-прикордонників визначено інтеріоризацію, проблематизацію та рефлексію під час професійної підготовки.

Автор доходить висновку про важливу роль встановлення алгоритму формування управлінської компетентності майбутніх офіцерів-прикордонників у професійній підготовці, тобто сукупності і послідовності педагогічних дій, методів та засобів для вирішення певної проблеми.